

לשוננו לעם

עורך: משה פלורנטין

מתוך

כרך נח, תשס"ט-תש"ע

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

על מאמרו של ישראל רוזנסון "בית עם – על גלגולי משמעותו של מונח"

יורשה לי להוסיף למאמר המאלף של ישראל רוזנסון¹ ממד נוסף – הממד של "לשונות במגע": **בית עם** הוא בבואה של שמו של מוסד שהחל להתפתח באירופה ברבע האחרון של המאה התשע-עשרה – וביתר שאת בשנות התשעים של המאה – לקידום מצב הפועלים. הוא כלל ספרייה ואולם הרצאות, אבל גם סיפק שירותים שונים לרווחת החברים. הוא נקרא בכל המרחב האירופי במונח המקביל מילולית **לבית העם**: Maison du Peuple (בצרפתית), Volkshuis (בהולנדית), Volkshaus (בגרמנית), Casa del Popolo (באיטלקית), Casa del Pueblo (בספרדית) – הכול לפי האומה והלשון.

הדעת נותנת שבית העם של היישוב המתחדש בארץ קיבל את שמו מן המוסד האירופי הנזכר, שמן הסתם שימש לו השראה, על אף ההבדלים האידאולוגיים בין בית העם האירופי לבית העם שלנו. מי שאימצו את הכינוי **בית העם** ידעו גם ידעו שהוא מצוי במקורותינו, וניצלו את הקשר עם העבר שהמקרה הושיט להם בקנה. ממילא נוצרה זיקת משמעות בין המוסד החדש ובין מקבילו הקדום, ועמה האשליה שבית העם המודרני שלנו הוא גלגול של מוסד עתיק יומין. אבל מסתבר, כאמור, שהזיקה בין שני המושגים היא עובדה שבדיעבד.

כמובן, אין זה פוטר את חוקר הלשון מלדון בשני המוסדות במסגרת הדיאכרוניה של ערך מילוני אחד, כפי שעשה ישראל רוזנסון בטוב טעם ודעת. לעצם ההשפעה של התרבות הכללית על לשוננו השוו, למשל, את השינוי שחל בהוראה של המונח **בורגני** בהשפעת bourgeois בצרפתית.² בהערה 13 יש (לכאורה) מובאה מספרו של ח"א מושקט, על הרי ישראל, תר"ן, על פי ז' וילנאי, אנציקלופדיה אריאל, בערך "ראשון לציון". אכן כך עולה מן

1. לשוננו לעם נו (תשס"ז), עמ' 216–225.

2. י' קוטשר, מלים ותולדותיהן, ירושלים תשכ"ה, עמ' 16–19.

ההפניה של וילנאי להערה 6 אצלו. אבל ברור שווילנאי טעה, שהרי ספרו של מושקט יצא לאור שש שנים קודם להנחת אבן היסוד לבית העם בראשון לציון; תחת זאת היה על וילנאי להפנות להערה 7, שבה יש רמיזה אל 'י רפאלוביץ', ארץ ישראל והמושבות, ירושלים תרנ"ט (מהדורת צילום: 1979). מקור המובאה שם בעמוד 22.